

- 66 Henrik Gabriel Porthan (1739–1804): Librarian and Professor of Rhetoric at the Old University of Turku. He promoted the study of Finno-Ugrian language affinity and vocabulary, laid the foundation of the critical historical research in Finland, and published a series of studies on folk poetry. See further e.g. Korhonen 1986 (passim) and Stipa 1990: 223–228.
- 67 Elias Lönnrot (1802–1884): physician, expert on folklore, collector, and publisher of the *Kalevala*, Professor of Finnish Language and Literature at the University of Helsinki. See further e.g. Korhonen 1986: 74–79 and Stipa 1990: 265–267.
- 68 *Kanteletar*: a collection of traditional lyrics and ballads, published by Lönnrot in 1840–41.
- 69 Christfrid Ganander (1741–1790): the Curate of Rantsila parish, collected folk poetry, published folklore (riddles, tales etc.), compiled a study on Finnish mythology (*Mythologia Fennica* 1789), and prepared an extensive dictionary manuscript. See further e.g. Korhonen 1986: 24–25 and Stipa 1990: 222.
- 70 Christian Lencqvist (1761–1808): a disciple

Förord.

Likasom förtjensten att undan förgängelsen hafva räddat Finlands historiska minnen nästan uteslutande tillhör Porthan⁶⁶, likaså hafva nationens mythiska kvarlevor hufvudsakligast genom D:r Lönnrots⁶⁷ verksamhet blifvit framkallade i ljustet. Alldeles obanad var väl icke heller den väg, han beträdde; men, hvad man före honom gjort, är liksom det icke vore till, sedan Kalevala och Kanteletar⁶⁸ trädte i dagen. De få dessförrinnan gjorda runo-samlingar hafva numera betydelse endast i den mon, som de tjenat till att framkalla dessa åtminstone för Finland evigt dyrbara skatter. Men ur denna synpunkt betraktade hafva de ett stort, historiskt, värde, och vi anse af sådan anledning för en pligt att omnämna de förnämsta bland dem, som för D:r Lönnrot banat vägen. – Den som först fästade uppmärksamheten vid vår inhemska poesi, var Porthan – den Finska litteraturens heros. Man tror, att Porthan det oakadt icke alltför högt uppskattat de mythiska sångerna; men han samlade dem icke desto mindre, och genom hans föresyn väcktes äfven andra, i synnerhet Ganander⁶⁹, att fortgå på samma bana. Gananders förtjänst består dock icke så mycket i gjorda runo-samlingar, som i bemödandet att tillvägbringa en Finsk Mythologi. Väl säger han sig ”i flere år hafva genomgått alla tillgängliga och i landet möjligen existerande Runor”, men ur dedicationen i hans arbete framlyser, att de till större delen blifvit af Porthan honom meddelade. Detsamma torde i ännu högre grad gälla om Lenqvist⁷⁰, hvars mythologiska arbete för ofrigt vida öfverträffar Gananders. I allmänhet synes man vid denna tid ännu icke varit betänkt på utgifvandet af en fullständig runosamling, utan ansåg det till en början vara nödvändigare att bearbeta en mythologi, såsom ”clavis poëseos Fennicae” (Gan.). – Efter Porthans död stod den Finska litteraturen en lång tid stilla, sörjande blott den hädangångne. Men med år 1809 vaknade hon åter till nytt lif. Vid denna tid eller åtminstone kort derefter uppträdde många utmärkta litteratörer, och under den tidrymd, som sedan tilländalupit, räknar den Finska litteraturen flere bearbetare, än under hela det föregående seklet. Ibland dem hafva de flesta i större eller

mindre mon egnat sin uppmärksamhet åt folkpoesien. Meäst förtjent är i detta afseende D:r Topelius⁷¹, hvilken i fem särskildta häften utgifvit en samling af äldre och nyare runor. Honom tillhör äfven förtjensten att hafva angifvit de orter, hvarest de Finska sångerna renaßt och i största mängd bibehållit sig. Han säger i företalet till femte häftet af sin samling: "På få ställen och nästan ingenstädes i Finland finnas fullständiga och oförderfvade forntida qväden. - - Ett enda ställe på jorden, som äfven är utom Finlands gräns, nemligen några Socknar i Archangelska Guvernementet samt i synnerhet Wuokkiniemi församling, räddar ännu fordna seder och den fordna hjelteättens minnen i deras rena och oförfalskade drägt. - - Derifrån har äfven jag med icke ringa möda förskaffat mina bästa sånger." - År 1820 företog sig Prof. v. Becker⁷² i *Turun Wiikko-Sanomat* att till enhet bringa en mängd sånger om Wäinämöinen. Detta försök, så obetydligt det äfven var, förtjenar likväl uppmärksamhet, såsom det första i sitt slag. Emellertid synes man i början icke fästat någon uppmärksamhet vid denna vink. Således fortfor Topelius att utgifva sin samling i fragmentarisk form. Samma method följdes af D:r Lönnrot i "Kantele"⁷³, ehuru han i företalet till Kalevala säger sig redan år 1826 vid författandet af sin akademiska afhandling om Wäinämöinen⁷⁴ hafva kommit på den tanken, att de förhanden varande Sångerna om Wäinämöinen, Ilmarinen och Lemminkäinen m. fl. sannolikt voro fragmenter ur längre cykler. Men de runor, han samlade under sina vandringar i Finland åren 1828 och 1831, voro alltför obetydliga för att gifva anledning till ett combinations-försök. Först sedan han 1832 och följande åren besökt de af Topelius anvisade orter⁷⁵ utom Finska gränsen, började han utföra sin storartade plan att till enhet bringa alla Fornfinska sånger af episkt innehåll *)

*) Ehuru den ursprungligt Finska folkpoesien är så karakteristisk, att deri icke en enda rad kan infuskas, utan att hvar och en, som gjort dess närmare bekantskap, genaßt urskiljer det äkta och ursprungliga från all oäkta afvel, så hafva likväl åtskilliga Pseudo-critici i mjugg sökt insinuera den oskyldiga förmodan, att D:r Lönnrot, för att få sin idé realiserad, sjelf kompletterat Kalevala. Skulle dessa affällningar vilja

of Porthan, who published a thesis on the theoretical and practical superstitions of the old Finns. His studies were based largely on the manuscripts of his father Eric Lencqvist (1719-1808), the vicar of Orivesi parish. See further e.g. Laasonen 2000.

- 71 Zachris Topelius the Elder (1781-1831): the physician of Nykarleby; collected Finnish folklore and published several collections of poetry headed *Suomen Kansan Vanhoja Runoja, ynnä myös Nykysempiä Lauluja*. See e.g. Railo 2001.
- 72 Reinhold von Becker (1788-1858): adjunct in history at the Old University of Turku and supervisor of Elias Lönnrot; wrote a Finnish grammar and published a newspaper headed *Turun Wiikko-Sanomat* including a series of articles on folk poetry, especially Wäinämöinen. See further e.g. Korhonen 1986: 20, 87-88.
- 73 Elias Lönnrot published several minor collections of poetry headed *Kantele* before the *Kalevala* came out.
- 74 Elias Lönnrot: *De Wäinämöine, priscorum Fenorum numine* 1827.
- 75 Villages in Viena Karelia (White Sea Karelia).

- 76 A collection of folk poetry, arranged and published by Carl Axel Gottlund (1796–1875), Lecturer of Finnish at the University of Helsinki. Gottlund's publication was meant to be a challenger and competitor to Lönnrot's *Kalevala*.

Huru han lyckats i detta företag, må blifva ett problem för kommande tider, då, såsom vi hoppas, ett ännu större antal af forntida qväden kommit i dagsljuset. Emellertid vore det önskligt, att D:r Lönnrot skulle redogöra för sammanhanget i Kalevala och ådagalägga den enhet, han trott sig finna deri. Af de åsigter, han uttalat i sitt företal till Kalevala, synes härflyta, att han icke anser detta qvåde kunna göra anspråk på enhet i högre mening. Han säger bland annat: "Enligt min mening hafva dessa runor uppstått småningom och i samma ordning, som händelserna tilldragit sig. De skilda sångerna om Väinämöinen, Ilmarinen och Lemminkäinen torde icke vara författade af en enda, utan ett verk af många. Den ena anförtrodde åt minnet en, den andra en annan tilldragelse och skildrade, hvad han sjelf hade sett eller hört" (sidd. IV och V). Utan att inlåta oss i någon kritik öfver dessa påståenden, vilja vi allenaßt anmärka, att, enligt D:r Lönnrots åsigt om runornas historiska uppkomst, enheten i Kalevala kommer att bero derpå, att de skilda tilldragelserna ordnas i behörig tidsföljd. Det var sannolikt äfven denna åsigt, som förmådde honom att i Kalevala införa runorna 28–32, hvilka till sitt innehåll på intet vis sammanhånga med de öfriga. – Men huru D:r Lönnrot äfven må hafva uppfattat sammanhanget i Kalevala, så är i hvarje fall den mening obefogad, som finnes uttalad i företalet i Runola⁷⁶, att Kalevala endaßt innehåller en mängd stympade runo-fragmenter. Hvem medger icke, att mången runa under tidernas lopp kunnat stympas och förändras, ja till och med försvinna? Men en hvar, som ej låter förblinda sig af fördomar, bör finna i Kalevala vida mer än fragmenter. Öfversättaren skall, för att icke göra sig skyldig till maktspråk af motsatt beskaffenhet, lemna en kort öfversigt af arbetets innehåll, så

i nåder skänka sitt fosterland en tusende del af den kärlek, hvarmed de sannolikt omfatta sina egna, höga personer, så vore det för dem, om icke lätt, åtminstone möjligt att öfvertyga sig derom, att icke en enda af D:r Lönnrot sjelf författad vers förekommer i hela Kalevala. Vare det likväl långt ifrån mig att för den Finska Litteraturen vilja göra proselyter of dessa petrificater. Editor's note: The statistics on the composition of the *Kalevala* by Väinö Kaukonen (1945, esp. 523) have later shown that Castrén was not quite right.

att läsaren bättre kan sammanhålla det hela och lättare inse sammanhanget emellan de särskildta partierna. – Det är i fråga om detta sammanhang icke likgiltigt, hvilken ordning runo-sångarne sjelfva iakttaga. De flesta följa naturligtvis ingen ordning, utan recitera ett stycke allt eftersom det faller dem i minnet. Men de flesta bland dem jag under mina vandringar i Olonetska och Archangelska Guvernementerna⁷⁷ varit i tillfälle att höra, sjunga runorna om Sampo i ett sammanhang. Wäinämöinens, Ilmarinens och Lemminkäinens Pohjola-färder betrakta de åter såsom skilda cykler. Men då Pohjas vackra mö var målet för dessa färder, så kunna äfven dessa cykler betraktas såsom ett inom sig slutet helt. Sålunda erbjuder Kalevala tvenne väsendtliga afdelningar, hvilka åter hafva ett ganska nära inbördes sammanhang derigenom, att Pohjolas värdinna hade utfäst sin dotter såsom belöning för dem, som kunde smida Sampo. Detta underbara redskap förfärdigas af Ilmarinen. Ehuru således flickan hade bordt tillhöra honom, ledsnade han likväl vid lifvet i Pohjola, förr än det lyckats honom att tillvinna sig hennes kärlek, och återvände så till sin hembygd. Emellertid sökte äfven Wäinämöinen och Lemminkäinen att vinna hennes ynnest; men slutligen segrade dock Ilmarinen. – Genom de runor, som besjunga dessa trenne hjeltars Pohjola-färder, afsöndrar D:r Lönnrot Sampo-cykeln i tvenne afdelningar. Han låter frieri-runorna begynna, så snart Sampo var hopsmidd, och Ilmarinen återvände till hemmet. Denna fördelning kan ur flere skäl försvaras. Först och främst träda Kalevala och Pohjola i den sednare afdelningen af Sampo-cykeln i ett så fiendtligt förhållande till hvarandra, att några frieri-färder ifrån den ena orten till den andra derefter ej kunna tänkas äga rum. Vidare är det ganska naturligt, att fiendtligheterna först då taga sin början, sedan Ilmarinens hustru blifvit dödad, och Pohja-dottren icke mera utgjorde ett föreningsband emellan Pohjolas och Kalevalas folk. Ett viktigt skäl för ifrågavarande fördelning är äfven det, att Lemminkäinens öden i den sednare afdelningen af Sampo-cykeln förutsättas såsom bekanta. – Vi inskränka oss nu till dessa anmärkningar och gå att lemna den utlofvade öfversigten af innehållet i Kalevala⁷⁸ samt bifoga dertill hvarjehanda anmärkningar. Till vinnande af redighet indela vi qvädet i smärre cykler.

- 77 For a concise description of the journey, see e.g. Korhonen 1986: 51.
- 78 Lönnrot gives a short description of the contents before each song in the *Old Kalevala*. Castrén does not include any corresponding summaries in his translation. Instead, he gives the outlines of the content in the preface. A similar description in Swedish was published earlier in *Spanska Flugan (Sectio antepaenultima 1839)* by Henrik Piponius.

- 79 According to tradition, Pallas Athene, the goddess of wisdom, was born from the head of her father Zeus.

1. *Pohjola kommer i besittning af Sampo.*

(R. I–V).

Likasom enligt Grekernas Gudalära vishetens Gudinna⁷⁹ aldrig framträder som ett barn, utan kommer till världen i full utrustning, så var äfven hos Finnarne den ”vise” Wäinämöinen redan vid födelsen en hjälte, och kom sjelfmant i dagen, sedan han i trettio somrar och trettio vintrar legat i modrens sköte och förgäfves anropat Solen, Månen och Karlavagnen att låta honom äntligen få skåda dagens ljus. Wäinämöinen föds om natten, går i smidjan följande dagen, smider sig en häst, lätt som ett halmstrå, och rider med den ut på hafvets vida fjärdar. En vindögd Lappman hyser gammalt ägg till Wäinämöinen och ställer sig i försåt för honom vid ”eldforsens fall, den helga flodens hvirvel,” afskjuter fruktlöst tvenne pilar, men träffar hästen med den tredje, hvarefter Wäinämöinen drifves omkring på det vida hafvet – en kastboll för vind och våg. På dessa irrfärder skapar han holmar, uddar, vikar, grund, m. m. Plötsligt kom från Turjaland en örn, bygde sitt bo och lade några ägg på Wäinämöinens knä. Wäinämöinen känner sina ledes värmas; han rör sig; äggen nedfalla i hafvet. Af dem skapar han sol och måne, jord och stjerner. – Derefter fortfar Wäinämöinen allt ännu att irra på hafvet, bedröfvad och rådvill, hvad han månde företaga sig: ”bygga en stuga i luften, eller timra den på böljan.” Sydvest-vinden kastar honom till grannskapet af det mörka, männer förödande Pohjola. Här brister han ut i klagan och gråt. Louhi, Pohjolas värdinna, förnimmer hjeltens klagan, hastar till hans hjälp, för honom i land, och undfägnar mannen med mat och dryck. Här börjar Wäinämöinen åter att klaga och jemra sig af längtan till det älskade hemmet. Pohjolas värdinna lofvar sända honom dit, om han först smider Sampo och bildar den af ett svan-fjäder, ett ullstrå, ett kornfrö och en söndrig sländas stycken. Wäinämöinen säger sig icke kunna smida, men lofvar efter sin hemkomst sända smeden Ilmarinen för att ihopsmida Sampo. Med detta löfte befriar han sig ifrån Pohjola. – På sin hemfärd ser Wäinämöinen Pohjas sköna dotter sitta och sköta sin väf på fästets bäge. Wäinämöinen ber henne stiga ned i hans släde.

Men jungfrun ålägger honom, att med en uddlös knif klyfva ett tagel och slå i knut ett ägg utan att knuten igenkännes. Sedan Wäinämöinen lyckligen utfört dessa prof, ålägges han ännu att timra en båt af sländans stycken, utan att yxan vidrör klippan. Nu styrde Hiisi yxan först mot klippan och derefter i knät på Wäinämöinen. – Ur stånd att bota såret, emedan han förgätit några viktiga besvärjelse-ord, uppsöker Wäinämöinen en trollkarl, som besvärjer plågorna och botar Wäinämöinen, så att han blir friskare än förr ens var. – Derefter ger han sig åter åstad. Kommen till Wäinöläs lunder qväder han en gran, i granens topp månen och på dess grenar Karlavagnen. Derpå möter han smeden Ilmarinen, sin broder, och uppmanar honom att begifva sig till Pohjola för att smida Sampo och i belöning vinna Pohjas jungfru. Men då Ilmarinen vägrar att någonsin fara till den männer förödande orten, lockar Wäinämöinen honom upp i trädet för att nedtaga månen och karlavagnen. Derefter qväder han en häftig stormvind, som för smeden till Pohjola. Pohjolas värdinna undfägnar gästvänligt den komne. Sin dotter befaller hon kläda på sig det bästa hon äger. Ilmarinen smider om dagarna på Sampo; nätterna hvilar han vid jungfruns sida. Innan kort var Sampo hopsmidd, men flickans kärlek kunde smeden icke vinna, utan nödgades återvända hem utan sin mödas lön.

Den första runan erbjuder några genast i ögonen fallande motsägelser. Redan i moderlifvet anropar Wäinämöinen Solen, Månen och Karlavagnen, derefter rider han i Wäinöläs lunder, på Kalevalas moar, och först sedan han i många år drifvit kring på hafvets fjärdar, skapas himmel och jord, sol, måne och stjornor. Vidare omtalas här en Lapp, som skall hyst ett *långvarigt* ägg till Wäinämöinen, och runan ger likväl icke anledning till någon annan uttydning, än att Wäinämöinen kort efter sin födelse råkade ut för Lappen. Ännu en tredje motsägelse består deri, att Wäinämöinen i den första runan skapar verlden och i den andra omanligt klagar. – De tvenne förstnämnda motsägelserna hafva sin grund antingen i någon förvexling af personer, eller mera sannolikt i en felaktig combination samt möjligen äfven deri, att enskildta partier i den första runan på en sednare tid tillkommit. Till den första

förmodan föranleder Gananders Mythologi⁸⁰, hvarest qvädet om Wäinämöinens födelse är tillämpadt på hans fader, Ukko benämnd. Men då en "Kave Ukko, Nordens herre" är alldeles fremmande för den Finska Mythologien, så torde varianten i Kalevala vara att föredraga, helst den i allmänhet återspeglar Wäinämöinens personlighet. Att Wäinämöinen här säges smida sig en häst, men för öfrigt, ja redan iden tredje runan skildras såsom alldeles okunnig i konsten, är en oegentlighet, sådana man i folk-poésien ofta anträffar och lätt öfverser. – Den förmodan, att några partier i den första runan på en sednare tid uppstått, vinner bekräftelse af sättet, hvarpå jag ofta hört verdens skapelse berättelsevis utläggas. I tidens begynnelse skulle endast funnits vatten och en örn, samt Wäinämöinen, som drefs omkring på hafvet. Örnen flyger i öster och väster, sökande förgäfves ett ställe för sitt bo, varsnar slutligen Wäinämöinen, bygger sitt bo på hans knä och lägger några ägg i boet. Af dem skapade enligt några Wäinämöinen, enligt andra örnen sjelf verldsaltet. – Sådan var sannolikt ursprungliga uppräningen till den första runan. Men man åtnöjde sig icke med denna kunskap, utan ville äfven veta, huru Wäinämöinen kommit på hafvet, och invecklade sig genom sättet, hvarpå denna sak utreddes, i uppenbara motsägelser. – I det föregående upptogo vi en motsägelse, bestående deri, att Wäinämöinen i den första runan framställles såsom verdens skapare och i den följande knappt äger vanlig hjelte-kraft. Då denna motsägelse hufvudsakligaft beror derpå, att äfven i den Finska Mythologien Skapare-kraft vore detsamma som Guda-kraft, så är det nödigt att vi något undersöka detta ämne. Så mycket är uppenbart, att enligt Fornfinnares föreställnings-sätt skapandet af enskildta föremål icke öfverstiger mensklig förmåga. Så skapar uti 13:de runan ölbryggerskan Osmotar en ekorre, en mård, ett bi. Lemminkäinen och Pohjolas värd frambringa i 17:de Sängen genom trollqväden orrar, får, oxar, vargar m. m. I den tredje runan säger en trollkarl skrytsamt, att han med några ursprungsord tillslutit floder och träsk, hejdat forssars svall, åtskilt fjärdar och förenat näs. – Det är ganska sannolikt, att Wäinämöinen tänktes hafva frambragt hela verden genom sin utomordentliga trollvishet. Till denna förmodan föranleda några i den första runan förekommande

uttryck. Det heter ibland annat, att Wäinämöinen *läser*, genom läsning frambringar (*lukevi*) hafven, och att han *säger*, medelst ord skapar (*saneli*) holmar. Orden *lukia* och *sanoa*, frequent. *sanella*, hafva i runorna nästan alltid betydelsen af *besvärja*. Af verbet *lukia* härstammar n. s. *luku*, hvilket ord mig vetterligt i pluralis (*luvut*) icke har någon annan betydelse, än den af besvärjelse. Samma betydelse har äfven ofta *sanat* af *sanoa*. Således betecknas med *tulen sanat* eldens besvärjelse, med *raudan sanat* jernets besvärjele, o. s. v. – Att man trodde Wäinämöinen genom en magisk handling hafva frambragt verlden, upplyses äfven af sista verserna i den första runan, hvilka äga formen af en vanlig besvärjelse. Denna vår förmodan står för öfrigt i närmaсте öfverensstämmelse med Wäinämöinens hela väsen. Allt hvad sången tilldelar honom, går ut på att förherrliga hans vishet. Men då våra förfäder skattade trollvisheten högre, än all annan kunskap, så kunde man naturligtvis icke undgå att tilldela denna egenskap åt sjelfva vishetens ideal – den gamle Wäinämöinen. Är han nu i sjelfva verket ingen Gud, ja! är icke ens hjeltkraft den egenskap, som Skalderna företrädesvis älskade prisa hos honom, så ljuder den åldriges klagan i sanning icke oangenämt från hafvets vida fjärdar.

2. Lemminkäinenens färd till Pohjola.

(R. VI–VIII.)

Nu rustar sig Lemminkäinen till en Pohjola-färd. Den sköna jungfrun är föremålet för hans resa. Modren söker med bevekande böner öfvertala honom att stadna hemma och icke begifva sig till Pohjas trollmän, hvilka ofelbart skola bringa honom i förderfvet. Lemminkäinen aktar ej sin moders böner och varningar, han kastar sin borste på sparren och yttrar dervid:

”Då är Lemminkäinenens bane.
Arme mannens ofärd kommen,
När ur borsten bloden flyter,
Rinner ned i röda strålar.”

Derefter väpnar han sig, far åstad och kommer efter tre dagars färd till Pohja-gården. Här qvåda trollmän Lappska sång-er; Lemminkäinen börjar äfven att qvåda och bringar ofärd öfver samtliga Pohjas trollmän. Blott en enda – Ulappalas gamla gubbe – lemnar han af förakt ovidrörd. Vredgad öfver denna skymf sprang gubben till Tuonelas elf, för att der bida Lempi-sonen. – Nu begär Lemminkäinen af Pohjolas värdin-na hennes dotter till äkta. Gumman förelägger honom såsom ett vilkor att först fånga en elg bakom Hiisis fält. Efter flera motgångar lyckas det honom att fasttaga elgen. Derpå skick-as han att fånga Hiisis fradga frustande häst. Äfven detta värf utför han lyckligt. Sist får han sig förelagt, att skjuta en svan i Tuonelas flod. Men när Lemminkäinen kommer till elfven, trollar Ulappalas gamla gubbe ett tillslutet rör (en orm?) från böljan och drifver det genom Lemminkäinens hjerta. Derpå kastar han honom i elfven, och Lemminkäinen bortföres af strömmen till Tuonis (dödens) boning, hvarest Tuoni-sonen hugger honom i stycken med sin klinga. – Emellertid börjar Lemminkäinens moder längta efter sin son, hvilken hon finner dröja alltför länge på sin friar-färd. Lemminkäinen egde en redan förut äktad maka. Hon ser alla aftnar och morgnar på borsten, finner en gång, att bloden rinner derur och yppar detta för modren. Bedröfvad af det olycksbådande tecknet, flyger modren med lärkans vingar till Pohjola och frågar af värdinnan, hvart hon skickat Lemminkäinen. Endast genom hotelser förmås Louhi att bekänna, hvilka värf hon förelagt honom. Derefter söker modren somrar och vintrar ”sitt gyll-ne äpple, sin silfver-staf,” och får omsider af solen veta det öde, som drabbat hennes olyckliga son. Sedan låter hon smi-da sig en räfsa af jern och flyger med den till Tuoni-elfven. Här räfsar hon ur flodens botten händer, fötter och andra de-lar af den arma Lemminkäinen, fogar alla stycken tillsamman och vaggar så den illa farne mannen till lifs igen.

Lemminkäinen är den märkvärdigaste företeelse, som den allvarsamma Finska Sånggudinnan fostrat. Han är en gladlynt, lättsinnig, oförvägen man, utan hållning (*lieto*), klok beräkning, omtanke och försiktighet. Han kallas ofta *Kauko-mieli*, den till fjerran längtande, emedan han var böjd för

äfventyr och städse vistades på vikinga-färder. Han skildras vidare såsom en skön, intagande man, och hans förmåga att vinna qvinno-gunst prisas högt i runorna. Sjelf sätter han ett icke ringa värde på sitt utseende. Han ansar med omsorg sina långa lockar, skryter med sina mörka ögonbryn och sin lediga gång. Han är, med få ord, Wäinämöinens fulla motsats. Wäinämöinen skildras såsom en gammal, vis och erfaren man, hvilken icke kastar sig i faror och äfventyr utan stora skäl och viktiga ändamål. Hans planer äro vanligen så väl anlagda, att de sällan misslyckas. Endast i sina fririer är den åldrige vise alltid utsatt för motgångar. Joukahainen syster blir hellre "sikens syster i hafvet, än ett stöd för den gamle." Oaktadt sitt åldriga utseende och styfva skick är Wäinämöinen likväl Runotars älskning. Den i åtta vadmålsrockar svepta gubben låter hon ur harpans strängar framlocka toner, till hvilka icke blott Gudar och menniskor, utan äfven skogens vilddjur, luftens foglar och vattnets fiskar med undran lyssna. Deremot roar det henne icke sällan att gäckas med den sköna Lempi-sonen. Utan skonsamhet låter hon hans långa lockar förvandlas till tranbär på kärret, fötterna till vide-grenar, hufvudet till en tufva o. s. v. Man skulle harmas öfver hennes gyckel, om hon icke till försoning begåfvade Lemminkäinen åter med lif och en ännu utmärktare skönhet.

Sammanhanget emellan dessa tre runor är ganska naturligt, med undantag likväl ad den 7:de runan, deri D:r Lönnrot hopat tillsamman så många Skogsmanna-sånger, att enheten till någon del går förlorad. – Den åttonde runan synes vara en imitation af ett qvåde, hvori Frälsarens död och uppståndelse besjungas. Såsom Lemminkäinenens moder här söker sin son, alldeles på samma sätt föreställes Maria söka Frälsaren. "Hiisis moar, den onda maktens lågor" äro föreställningar, lånade ur Christi lidandes historia, likasom idén om Lemminkäinenens pånyttfödelse naturligaast kan förklaras genom Christi uppståndelse. Men en sådan förklaring förutsätter likväl, att den sjunde runan ursprungligen icke slutats med Lemminkäinenens död, så vida han ännu ofta uppträder i de följande runorna.

3. *Wäinämöiens och Ilmarinens friar-färder till Pohjola.*

(R. IX—XII.)

I afsigt att begifva sig till Pohjola, börjar Wäinämöinen timra sig en båt medelst sång, men råkar dervid i förlägenhet om tre ord. Efter särskildta misslyckade försök att skaffa sig dem, besluter han att göra en färd till Tuonela. Anländ till Tuoni-floden ropar han efter båt. Tuonelas döttrar svara från den motsatta stranden, att båten ej förr skulle hemtas öfver elfven, än han yppat orsaken, som vållat hans färd till Tuonela. I början söker Wäinämöinen genom falska föregifvanden förvillla Tuonelas döttrar; men då det icke lyckas honom att föra dem bakom ljuset, yppar han slutligen sanningen, och säger sig hafva kommit till Tuonela för att få de behöfliga orden. Nu bringas han öfver elfven, kommer till Tuonis boning, undfägnas först med mat och dryck och föres så att hvila. Under natten spinner man i Tuonela ett nät af jern, kastar det tvärsöfver och längsefter elfven för att fånga Wäinämöinen vid återfärden. Under allt detta hade Wäinämöinen varit vaken, ehuru han låtsat sofva, och gifvit akt på de stämplingar, som förehades. Han undkommer derigenom, att han såsom sten rullar sig i floden och sedan i orma-skepnad slingrar sig genom nätet. — Hemkommen började han åter tänka på sin farkost och någon utväg att förskaffa sig nödvändiga trollord. Han visste väl, att i Antero Wipunens, den åldrige Kalevas mun skulle finnas ord till tusendatal, men vägen till honom var mödosam och äfventyrlig. Den gick öfver flickors nålsuddar, öfver männers svärdsägg och hjeltars stridyxor. Icke desto mindre besluter han att anträda färden. Utrustad med skor, skjorta och handskar af jern samt en jernstång ger han sig åstad och kommer lyckligt fram till sitt mål. Wipunen hade redan hvilat så länge i jorden, att en tjock skog växte öfver hans graf. Wäinämöinen faller skogen och drifver en jernstång in i Wipunens mun, som genašta vaknar ur sin sömn och, efter ett misslyckadt försök att afbita stöden, uppslukar Wäinämöinen. I Wipunens mage anordnar Wäinämöinen af sin skjorta en smidja, gör blåsbälg af skjortans

ärmar, nyttjar sina knän som städ, armbågarna som hamrar och lillfingren som tänger; smider så med den styrka, att Wipunen råkar i vända och nöd. Han söker med en trollsång befria sig från sin obehagliga gäst; men då Wäinämöinen icke viker, utan tvärtom hotar att för alltid qvarstadna der han är och der det är honom godt att vara, nödgas Wipunen omsider öppna sitt ordförråd. Han sjunger dagar och nätter. Sol, Måne och Karlavagn stadna för att lyssna till hans sång; haf och floder höra upp att svalla. Rikligen försedd med ord återvänder Wäinämöinen hem och fulländar sin nua båt. – Dermed begifver han sig nu till Pohjola för att fria till den fagra flickan. När han seglade på något afstipnd från den udde, hvarest Ilmarinen hade sin gård, såg dennes syster Annikki, som stod vid stranden och sköljde byke, något blått skymta ute på fjärden. Hon eftersinnar, hvad det månne vara, gissar än på ett, än på ett annat, faller slutligen på den tanken, att det kunde vara Wäinämöinens farkost, och önskar, att den måtte komma till stranden. Så skedde äfven. Annikki spörjer Wäinämöinen om anledningen till hans resa. Wäinämöinen söker i början hålla sina afsigter dolda, men nödgas slutligen yppa verkliga förhållandet. Straxt afbryter Anni sitt göromål och hastar att underrätta sin broder om Wäinämöinens uppsåt att bemäktiga sig den vidt frejdade flickan, för hvars skull Ilmarinen redan gjort så stora upppoffringar. I en hast gör sig smeden resfärdig och beger sig landvägen till Pohjola, rikligt försedd med silfver och guld. Wäinämöinen och Ilmarinen anlända på samma gång till Pohjola. Då man här ser dem nalkas, och Pohjolas värdinna genaßt anar, i hvilken afsigt de komma, söker hon öfvertala sin dotter att, med åsidosättande af Ilmarinens ungdomliga behag, taga den förmögne Wäinämöinen till sin make. Men flickan förbehåller sig att, enligt hvad förut varit bruket i Pohjola, få sjelf bestämma sitt val och säger sig vara böjd för den, som hopsmidet Sampo. Wäinämöinen hinner i stugan förrän Ilmarinen, han andrager sitt ärende och får afslag. – Derefter träder Ilmarinen in och frågar utan omsvep, om den mö, till hvilken han så länge hade friat, ännu icke vore beredd att följa honom. Modren säger henne vara redobogen, men förelägger honom först

trenne värf: att plöja en af ormar uppfylld åker, tygla vargar och björnar, samt fånga en gädda i Tuonelas elf utan några fisk-redskap. Ilmarinen utför lyckligt dessa bragder, och får sedan af Pohjolas värdinna hennes dotter till sin "lifstids maka". Men den gamle Wäinämöinen återvänder hem med bedröfvadt sinne och ger åt andra det råd, att aldrig fria i täfling med smeden Ilmarinen.

Ehuru namnen Antero och Annikki (Anders och Anna) i den 10:de och 11:te runan samt dessutom ett och annat ställe i Wipunens besvärjelse äro af christligt ursprung, så hafva dessa runor likväl i det hela en hednisk karakter. Idén om de dödas uppväckande, som i den 10:de runan förekommer, hör i sjelfva verket till det uräldsta, som menskligheten frambragt, och synes i synnerhet hafva gjort sig gällande hos nordliga folkslag. I allmänhet synes man hafva trott, att de döda kunde uppväckas genom besvärjelser. Men detta medel kunde den trollvise Wäinämöinen icke begagna, emedan han nu var ordfattig och just hade kommit till Wipunen för att förskaffa sig nya förråder. Således brukar han endast sin armkraft för att väcka den slumrande, och det är sannolikt icke blott för att plåga, utan fastmer för att upplifva Wipunen, som Wäinämöinen börjar smida i hans mage.

I 11:te och 12:te runan har läsaren för andra gången gjort bekantskap med Ilmarinen. Han framträder här såsom en oförskräckt hjälte, redobogen att utföra de fruktansvärda värf, Pohjolas värdinna ålägger honom. Annars skildras han blott såsom en fyndig smed och hans förnämsta verk är det underbara Sampo. I runan II: 18-85 och V: 220-24 säges han hafva "smidt på himmel," men detta torde vara ett af de Orientaliska uttryck, hvaraf den Finska poésien öfverflödar. Det hör på anförda ställen till saken att upphöja Ilmarinens förmåga såsom smed. Men när den Finska sångmön vill prisa sitt föremål, så är hon aldrig karg på beröm, likasom hon ej heller låter tadel tryta, då sådant är af nöden. I Wäinölä glimmar allt af silfver och guld; i Pohjola finnas endast vargar, björnar, etter-ormar, nidingar, afskyvärda trollmän m. m. Dessutom måste man här taga i betraktande, att i den Finska poesien allt framträder i concret form, i lefvande gestalt. Att Ilmarinen är

en ”skicklig smed” (r. II: 181), – ett sådant uttryck ljuder i och för sig matt för ett Finskt öra; men när dertill kommer, att han ”smidt på himlalocket, utan att hvarken spår af hammare eller märken efter tänger äro synliga,” då först begriper man, att hans skicklighet var stor, utan att likväl någon bland folket tänker härvid, att Ilmarinen deltagit i skapelse-äften.

4. *Ilmarinens bröllop*

(R. XIII–XVI.)

Nu börjar man tillreda bröllop i Pohjola. Först anskaffas en ox, så stor, att inom Rysslands, Finlands och Sveriges ländamännen icke fanns den man, som hade kunnat fälla oxen. Sedan man öfverallt, ja till och med i Tuonela sökt men ej funnit dess baneman, uppstiger slutligen ur hafvet en liten kämpe, som dödar det oerhörda djuret. Derpå brygger man öl, men vill ef få det att jäsa. En ekorre och en mård utskickas för att anskaffa jäsningsämne, men ölet börjar ej att jäsa, förän *mehiläinen* flyger ända bortom nio haf och derifrån hemtar honing. Ölet jäser nu med styrka och hotar sönderbryta alla kärlets band och utsparka dess botten, om man icke anskaffar en skicklig sångare. Då sänder värdinnan sin trälinna att bjuda bröllopgäster, med befallning, att hon äfven skall bjuda fattiga och usla, blinda, lytta och lama. Wäinämöinen skulle bjudas till sångare, men den obändige Lemminkäinen lemnas objuden. – Pohjolas värdinna hör ett gny från tåget, hon kastar sin blick åt vester och ser en stor skara bröllopgäster vara i antåg. Midt i skaran åker mågen. Pohjolas värdinna välkomnar honom, för honom i stugan och beundrar hans vackra, ljusa ögon. Festen förjas och Wäinämöinen sköter sångens värf. – När bröllopet nalkas sitt slut, erinrar Pohjolas värdinna sin dotter om skilsmessan ifrån hemmet och förebrår henne att så lättsinnigt hafva öfvergifvit sina föräldrars boning. Då ”stiger tåren i flickans öga,” och hon säger sig icke skiljas med glädje ur det gyllne hemmet; hennes sinne är ”som en dunkel natt om hösten, som en mulen dag om vintern.” Modren söker nu trösta henne med tanken på den

stätliga maken och det nya, herrliga hemmet. Derefter påminner hon sin dotter om alla de pligter, hon i sin nya ställning skall söka att uppfylla, och varnar jemväl Ilmarinen att med lämpa och klokhet behandla sin hustru. Slutligen tackar bruden sin moder, som vårdat hennes barndom, tackar gårdens husfolk och alla barndomsvänner, sätter sig i Ilmarinens släde och reser bedröfvad bort till sitt nya hem. – Ilmarinens moder emottager sin svärdotter med glädje. Ett gästabud tillredes, hvarvid Wäinämöinen åter fagnar gästerna med sång.

Då bruket att sjunga vid bröllop blott synes hafva ägt rum i de östra delarna af landet, så ar det troligt, att denna plägsed är ett lån ifrån Ryssland, hvarest samma bruk ännu i dag skall fortleva. Men om sjelfva idén äfven är utifrån lånad, så äro i alla fall de i Finland gängse sånger rena skapelser af den Finska sångmön. De i Kalevala intagna bröllops-sånger röja likväl mycket af en sednare tids bildning, och Pohjola skildras här på ett sätt, som är alldeles oförenligt med den ursprungliga föreställningen derom.

5. Lemminkäinens bröllopfärd

(R. XVII—XVIII).

Då Lemminkäinen förnam, att man firade bröllop i Pohjola, beslöt han att objuden fara till gästabudet. Han ber modren framlägga mat, elda badstugan och gifva honom hans fordnas stridsrustning. Modren söker afråda sin son ifrån denna färd, föreställande honom de många faror, som möta så väl på vägen, som i sjelfva Pohjola, om ha ändtligen skulle komma fram. Lemminkäinen låter icke afskräcka sig; han tager sitt goda svärd och sin snabba båge, ger sig å färde, undslipper lyckligt alla faror och kommer så till Pohjolas stugor. Här var bröllopet redan firadt. Lemminkäinen yttrar sin förtrytelse deröfver, att han icke blifvit bjuden till bröllopet, och befaller, att man skall brygga öl på nytt och slagta en ox till hans undfägnande. Louhi skickar sin trälinna att tillreda mat och hemta öl åt Lemminkäinen. Den onda trälinnan kokar en soppa på fiskhufvun, rofsträngar m. m.; i ölet lägger hon etter-ormar och ödlor. Föga nöjd med denna välfägnad,

begär Lemminkäinen öl för betalning af Pohjolas värd. För-grymmad öfver en sådan skymf, söker denne genom hexerier förgöra Lempi-sonen; men då detta icke lyckas, utmanar han hopå envig. I första hugget skar Lemminkäinen hufvudet af Pohjolas värd och bragte derefter ofärd öfver Pohja-folket, men Louhi manade fram nya hjeltar att förfölja den flyende Lemminkäinen. – Hemkommen förtäljer Lemminkäinen för sin moder med bedröfvelse händelsen i Pohjola och frågar henne, hvar han kunde finna en säker tillflyktsort. Sedan modren aftvingat Lemminkäinen den ed, att aldrig mera färdas i örlig, sänder hon honom till en holme, der äfven hans fader hållit sig fördold. Lemminkäinen blir med välvilja emottagen af holmens jungfrur och tillbringar all sin tid i deras samqväm. Men då han en morgon skall gå för att hel-sa på en av jungfrurna, blir han varse, att på hela holmen icke fanns den man, som ej slipade sitt svärd till menför hans hufvud. Utan att ens hinna omfamna sina älskarinnor, hastar Lemminkäinen på flykten. Kommen till stranden ser han sin båt vara förbränd till aska; han timrar i hast en ny, sätter sig i båtens bakstam och afseglar från holmen, bedröfvad öfver skilsmessan ifrån de sköna. Efter tre dagars segling lägger han i land vid en klippig holme. Här börjar båten beklaga sig öfver sitt olycksöde att aldrig mera komma ut i örlig. Gripen af båtens klagan besluter Lemminkäinen att tvärtemot sin ed gifva sig på härnadståg. Han tager Tiera till vapenbroder och seglar ut på Pohjolas haf. Pohjolas värdinna sänder en frost, så häftig, att båten fryser fast ute på hafvet. Lemminkäinen nödgas lemna båten och undkommer sjelf med möda. Derpå ger han sig att vandra i skog och ödemark, hvarest hogkom-sten af hemmet, af hans sörjande moder och ljufva ungdoms-dagar lägger sig djupt uppå hans sinne.

Uti denna episod och särdeles i 7:de runan framträder den Finska hjelte-kraften i en ovanlig gestalt. Som bekant är, älskade fornfinnarne hos sina heroer mera andens än armens kraft. Om äfven den sednare egenskapen ansågs nödvändig hos en frejdad man, så bestämdes dock alltid hans verkliga storhet efter måttet af hans andliga förmåga – hans vishet, och en med andans vapen förvärfvad seger skattades vida högre än den, som blifvit tillkämpad med svärdet. Äfven i

dessa runor utför Lemminkäinen – här vanligen Ahti *) benämnd – de flesta bragder genom sin trollkonst, och griper icke förr till svärdet, än han af Pohjolas värd blifvid manad till strids; men hans hela beteende röjer dock ett mod och en förskräckthet, som låter förmoda, att Finnarne redan i forntiden varit mera hemmastädde i vapenbragder, än man velat medgifva.

6. *Ilmarinen förlorar sin hustru*

(R. XIX–XX.)

Kullervo hette en son af Kaleva, som blott tre nätter gammal söndrade sin lindas bindlar. Han fördes till Karelen och såldes åt smeden Ilmarinen för några lumpna redskap. Straxt den första dagen begärde han arbete af sitt värdsfolk. Man hade honom att vårda ett barn. Kullervo dödade barnet och uppbrände vaggan. Sänd den andra dagen att fälla en svedja, för trollade han marken att ej någonsin blifva skogbeväxt, ej heller frambringa säd. Hvad helst man honom pålade, utförde han det alltid tvärtemot befallning. På sjetten dagen af sin tjänstetid skickas han att valla boskap. Vårdinnan bakar åt honom till vägkost ett bröd och gömmer deri en sten. När Kullervo skall skära brödet, tar hans knif i stenen. Han besluter att hämnas, förstör hjorden och återvänder hem med vargar och björnar, hvilka sarga vårdinnan till döds. Derefter beger sig Kullervo till krig; – men Ilmarinen begråter nätter och dagar sin förlorade hustru, och faller slutligen på den tanken att af silfver och guld bilda en ny. Bruden blir skön att skåda; men Ilmarinen kan icke förläna henne ordet, och då han tager den guldsmidda mön bredvid sig till natten, märker han, att dess gyllne sida sprider kyla. Han skänker bruden åt den gamle Wäinämöinen till ”evärdelig maka”. Men när Wäinämöinen äfven hvilat en natt vid hennes sida, ger han åt kommande slägter det råd att aldrig tänka på en brud af silfver och guld; ty, säger han,

*) *Ahti* (eller *Ahto*) är äfven namnet på hafvets gud.

Kyla sprider röda guld,
 Kyla sprider hvita silfret,
 Lagom varm var ena sidan,
 Den i ylle-täcket svepta,
 Men till is den ville stelna,
 Som var vänd åt unga jungfrun.

Derefter gör Ilmarinen åter en färd till Pohjola för att fria till en yngre syster, men nödgas återvända hem med oförrättade ärender. Wäinämöinen spörjer honom vid återkomsten om tillståndet i Pohjola. Ilmarinen genmäler:

Lätt i Pohja är att lefva,
 Då i Pohja Sampo finnes;
 Der är plöjning, der är såning,
 Der är all slags växt och gröda,
 Der, jußt der en evig lycka.

Öfversättaren har redan tillföre vid något tillfälle anmärkt den öfverensstämmelse, som äger rum emellan den 20:de runan i Kalevala och en Esthnisk folksång, som finnes öfversatt bland "Herders Stimmen der Völker in Liedern"⁸¹, samt tillika angifvit de skäl, som vållat uppkomsten af en vid första anblicken så ovanlig idé. Pohjola var nemligen den enda ort, derifrån Kalevalas innevånare valde sig hustrur. Men då Ilmarinen efter olyckan med sin första maka förlorat all hopp att vidare röna någon framgång på detta håll, faller det sig icke orimligt, att Sampos mästar gör ett försök att dana en mö af silfver och guld. – För öfrigt länder ifrågavarande öfverensstämmelse till bevis på runans ålder, emedan den sannolikt uppkommit på en tid, få Finnar och Esthar ännu utgjorde ett och samma folk.

Arhippa⁸², den största nu lefvande sångare i Ryska Karelen, låter Ilmarinen efter förlusten af sin första hustru ej mera företaga sig en ny friar-färd till Pohjola. Han slutar 20:de runan med Wäinämöinens råd till kommande slägter, och combinerar icke denna runa med den 21:sta, utan förenar, såsom förut är anmärkt, den 5:te och den 21:sta sången med hvarandra. Skulle man i en framtid anse skäligt att återföre

- 81 Johann Gottfried von Herder (1744–1803): a teacher in Riga, published seven Estonian folksongs in German translations in his collection *Volkslieder* (1778). These songs and one more were republished posthumously in the collection *Stimmen der Völker in Liedern* in 1807.
- 82 Arhippa Perttunen (1762–1841) was a famous Karelian singer. Elias Lönnrot met him in Latvajärvi village in Viena Karelia (White Sea Karelia) in 1834. Arhippa's songs constituted an essential source for the Kalevala. See e.g. Saarinen 2006.

83 On several occasions, Castrén emphasized the need to publish all the existing variants of songs rather than to select and combine the best parts of them into an artificial, epic-like collection. As Lönnrot pointed out in his preface to the *Old Kalevala*, there were many different possibilities to create a coherent text using the collected poems as building material.

dessa runor och bringa Sampo-cykeln i ett forgående sammanhang, så böra vv. 203–224 i 20:de runan substitueras i ställe för vv. 337–350 i den 5:te; ty enda st sluta sig dessa runor naturligen till hvarandra.⁸³

**7. Pohjola förlorar Sampo.
Följderna af denna förlust.**

(R. XXI–XXVII)

Då Wäinämöinen hörde, hurudan välmakt Sampos ägande hade beredt Pohjolas folk, föreslog han för Ilmarinen, att de skulle fara till Pohjola och bemäktiga sig detta medel för lycka och välstånd. Ilmarinen yttrar farhågor i afseende å framgången af ett sådant företag, alldenstund Sampo var väl förvarad inom Pohjolas kopparberg. Men Wäinämöinen låter icke afskräcka sig. Han anmodar Ilmarinen att smida sig ett svärd, Pohjas söner till skräck. När klingan var färdig, fann Wäinämöinen, att den i allo anstod en hjelte. Sedan äfven Ilmarinen klädt sig i stridsrustning, gå bröderna att söka sig häst, men höra under vägen Wäinös båt jemra och beklaga sig öfver sitt missöde att aldrig föras ut i örlog. Då föreslår Wäinämöinen, att Pohjola-färden skall göras sjöledes. Ogerna går Ilmarinen in på förslaget, emedan han anser en sjö-resa vara förenad med större faror och besvärligheter. Wäinämöinen sjunger båten ut på böljan, qväder den full med menniskor, unga och gamla, män och qvinnor, ordnar dem till rodd och sätter sig sjelf vid styret. Under färden anträffas Lemminkäinen; han sällar sig till de öfriga. – Man färdas vidare, men under färden utför "eldforssten" fastnar båten vid en oerhörd gäddas skuldror. Wäinämöinen dödar gäddan och kommer vid betraktandet af dess tänder på uppfinningen af kantele. Sedan den var färdig, låter Wäinämöinen allt folk spela derpå, men ingen förstod att derur framlocka rätta toner. Slutligen slår Wäinämöinen sjelf på harpans strängar, och det fanns ej ett lefvande väsen, som icke kom att lyssna till de underbara ljuden. Wäinämöinen sjelf hänföres af tonernas makt; tårar, som tranbär, rulla utför hans kinder. – Vid de tre hjeltarnas ankomst till Pohjola spørjer värdinnan,

hvad nytt de hafva att tälja. Wäinämöinen säger utan om-svep, att de kommit för att dela Sampo med henne, men Pohjolas värdinna yttrar härvid:

Hermelinen kan ej delas,
Ekorn är åt tre för ringa.

Wäinämöinen sprider nu en djup sömn öfver Pohjolas be-folkning. Derefter begifva sig hjeltarna att borttaga Sampo. Genom Wäinämöinens sång och Ilmarinens konst öppnas den igenrostade porten till borgen, hvarest Sampo förvarades. Man borttager Sampo, för den i båten och anträder återfärden. Efter trenne dagars resa ser man redan egna portar glimma. Då begynner Wäinämöinen att sjunga. En trana i Pohjola förnimmer sången. Öfverraskad af ljudet ger hon ett anskri, hvaraf hela Pohjola vaknar.

Louhi går att efterse Sampo och finner den vara bortröfvad. Hon anropar Ukko att uppväcka en storm, som förhinder Wäinämöinens färd. Ukko hör hennes bön och sänder en stormvind, som upprör hafvet och till och med bortför kantele. Medan stormen fortfar, börjar Ilmarinen yttra klagan deröfver, att han gifvit sig ut på det osäkra hafvet; men Wäinämöinen säger med lugn:

Tårar hjälpa ej ur nöden,
Jemmern ej från onda dagar.

Lemminkäinen yttrar hvarken glädje eller sorg; han blott reder sqvättbord till båten. Emellertid utrustar Pohjolas värdinna ett fartyg för att dermed förfölja Wäinämöinen. Då det börjar nalkas, skapar Wäinämöinen ett stengrund, hvaremot Pohjas bår sönderkrossas. Louhi förvandlar sig till en örn, tager alla männer under sina vingar och flyger upp på masten af Wäinämöinens båt, hvilken dervid höll på att kullstjelpas. Derpå hugger hon tag i Sampo och bemödar sig att få den ifrån båten. Förgäfves söka Ilmarinen och Lemminkäinen med svärdet afböja hennes uppsåt. Wäinämöinen drager icke sitt svärd; med blotta styr-åran utdelar han så väldiga hugg, att männerna dimpa i hafvet och Louhi sjelf, efter att hafva

förlorat alla sina fingrar, med undantag af ett lill-finger, lik en af pilen träffad fogel faller i båten. Med det kvarblifna lill-fingret lyckas det henne likväl att vräka Sampo i hafvet och få den i bitar. En de af Sampos stycken nedsjönk i hafs-botten, – af dem fick Ahti sina skatter; en ringa del fördes af stormen till hafs-stranden, – deraf välmakt i Kalevala; men Pohjolas värdinna fick endaßt locket, –

Derför är i Pohja jemmer
Och ett brödlöst lif i Lapland.

Wäinämöinen hopsamlar de stycken af Sampo, som stormen drifvit till stranden, gifver dem åt Sampsa Pellervoinen och ber honom befröda marken. Sampsa utsår skiljaktiga fröslag, och nu uppväxa alla slags träd, med undantag av eken, som icke vill frodas. Men då den omsider fås att skjuta skott, höjer den sin krona ända upp till skyarna, hindrar dem i deras lopp och undanskymmer sol och måne med sina grenar. Man besluter att fälla eken; men det fanns ingen kämpe, som hade förmppt nedhugga den. Slutligen uppsteg en quarters-hög kämpe från hafvet och nedhögg ”Guda-trädet.” Derefter fulländas sådden och allt frodas förträffligt. Men Louhi, afundsjuk öfver den välmakt, som herrskade i Kalevala, hotar att tillintetgöra Wäinämöinens ädla verk. – Hon framföder sjukdomar och sänder dem att plåga Kalevalas folk; men Wäinämöinen förjagar dem till Kipuvuori. – Derefter trollar hon sol och måne in i Pohjolas hälleberg. Wäinämöinen och Ilmarinen uppstiga på det öfversta himla-hvalfvet för att undersöka, hvad som kunde undanskymma solens och månens ljus. *) Dit komne företaga de sig att slå upp eld. En jungfri uppe i molnet skall vaggas gnißtorna (till låga?), men genom hennes oaktsamhet faller en gnißtå på jorden. Bröderna begifva sig att uppsöka den; de träffa på vägen en qvinna, som säger sig vara den äldsta bland qvinnor. Hon berättar att gnißtån tillfogat stora olyckor på jorden och omsider genom förtrollning kommit i Aluejärvi, samt der blifvit uppslukad af en abborre, abborren

*) Det som nu följer, tyckes, allt intill 27:de runan, ej höra till Kalevala.

af en sik, siken af en lax och laxen af en gädda. Wäinämöinen låter i hast tillreda en not, och dermed uppfångas gäddan; men då den blir klufven, kommer elden lös, anställer stora förödelse och skadar sjelfva Ilmarinen, som dock botar sig medelst en besvärjelse. – Emellertid fortfara sol och måne att vara osynliga. Wäinämöinen träder till Ilmarinens smidja och ber honom smida dem af silfver och guld. Ilmarinen lägger straxt hand vid verket, och då de äro färdiga, bära bröderna dem upp på fästet; men de sprida ej ljus. Nu besluter Wäinämöinen att begifva sig till Pohjola, för att få veta, hvart man bragt solen och månen. Han kommer bland Pohjas beväpnade hjeltar och frågar trotsigt, hvart sol och måne försvunnit. Man svarar, att de blifvit inneslutna i ett berg, och i all evighet icke skola komma derur. Wäinämöinen utmanar Pohjolas män till strid. Klingorna mätas; Wäinämöinens är en hårsmon längre. Honom tillkom således det första hugget. "Såsom rofsträngar skalar Wäinämöinen hufvuden af Pohjas söner." Derpå går han att befria sol och måne ur sitt fängelse, men slipper icke in i klippe-borgen. Han återvänder hem och ber Ilmarinen smida sig sådana redskap, som bana vägen till berget. Medan Ilmarinen är sysselsatt dermed, kommer Louhi i skepnaden af en lärka till smidjan, sätter sig vid gluggen och frågar, hvad Ilmarinen smidde. "Halsring åt Pohjolas värdinna," var svaret. Bestört flyger Louhi hem, bringar sol och måne på fästet, flyger så i dufvo-skepnad till Ilmarinens smidja och ger honom den underrättelse, att sol och måne åter stigit på fästet. Ilmarinen bringar budskapet till Wäinämöinen, som välkomnar de länge saknade med följande helsning:

"Hell dig måne, att du lyser,
Att ditt anlete du visar,
Hell dig gyllne dag, som randas,
Hell dig sol, som åter uppgår!
Du guldmåne slapp ur stenen,
Sköna sol, du steg ur klippan;
Såsom gyllne gök du uppsteg,
Höjde dig som silfver-dufva.
Så du mår hvar morgon stiga
Äfven efter denna dagen,

Och hvar gång, då hit du kommer,
 Må du ymnig helsa bringa,
 Hopa håfvor uppå håfvor,
 Föra lycka till vår metkrok,
 Hemta fångst åt våra fingrar.
 Vandra nu din väg med helsa,
 Lägg din bana frisk till rygga,
 Gör din båge skön och vacker,
 Gå om aftonen till hvila.”

Med denna herrliga solsång ändas Kalevala, om man med detta namn betecknar *samtliga de sånger, som skildra det förhållande, hvori Kalevala och Pohjola stå till hvarandra*. Detta förhållande är till det mesta fiendtligt, det är, om man så vill, en ljusets strid med mörkret. Väl skimrar öfver Pohjolas dunkla himmel ett ljus, som förherrligar de dystra föremålen i denna vederstyggliga nejd och stiftar försoning emellan Kalevalas söner och Pohjolas folk; men sedan detta ljus försvunnit, så är Pohjola ett hem blott för leda troll, afskyvärda nidingar, m. m. Louhi står i spetsen för detta vidriga slägte. Hon söker med trolldomens giftiga medel samka förderf öfver Kalevala. Wäinämöinen behöfver all sin vishet för att afvärja hennes stämplingar. Striden är länge oviss, men ändas dock slutligen med Wäinämöinens seger öfver Louhi, Kalevalas öfver Pohjola, ljusets öfver mörkret.

Man har varit af stridiga meningar, huru striden emellan Kalevala och Pohjola vore att betraktas; antingen såsom historisk, grundad på verkliga tilldragelser, eller såsom mythiskt-ethisk och, i detta fall, en strid emellan fiendtliga principer, representerade af Wäinämöinen å ena sidan och Louhi å den andra. – Den förra åsigten kan lika litet bevisas som vederläggas, och den sednare är så vida falsk, som den för mythen antager en ethisk grund. Ifrågavarande strid, som nästan uteslutande hvälfver sig kring Sampo, afser påtagligen yttre välstånd. Detta bevisar redan Sampos bildande af en svanfjäder, ett ullstrå, ett kornfrö och en sländas bitar. Några sångare tillägga ännu ko-mjölk. Häraf synes, att de ämnen, af hvilka Sampo bildades, äro tagna ifrån föremål, som för Finnarnes yttre välstånd voro af vigt och värde. Sedan Sampo

var hopsmidd, säges den i dagens gryning hafva malat en lår att ätas hemma, en annan att säljas och en tredje att förvaras, och i 20:de runan förtäljes, att genom Sampos besittning tillvägabragtes plöjning, såning, all slags växt och en evinnerlig lycka. När Sampo blef söndersplittrad på Pohjolas haf, så förvandlades de stycken, hvilka nedsjönko i hafvet, till Ah-ti-gudens skatter, de åter, som af stormen drefvos till stranden, åstadkommo der en utomordentlig fruktbarhet. Deremot säges elände och ett brödlöst lif hafva drabbat Pohjola genom förlusten af Sampo. Louhi söker hämnas dennaförlust, och hennes stämplingar går öfverhufvud ut på att beröfva Kalevala dess genom Sampo vunna välmakt. Med få ord: allt hvad runorna förtälja om Sampo, afser endast det *yttre goda*.

D:r Lönnrot har framkastat den gissning, att Sampo vore Bjarmernas Jumala-bild.⁸⁴ Pohjola vore Bjarmaland, och Guda-bildens dervaro skulle vållat rikedomen i detta sagans land. Denna hypotes har icke blifvit godkänd af den historiska kritiken, och mythen ger allsingen anledning till en sådan förmodan. Sampo är, enligt Finnarnes mythiska föreställning derom, ett magiskt medel – en talisman, och spelar i denna egenskap en vigtig role i den Finska Mythologien. Finnarne hade, allt intill Christendomens införande, i sin religiösa utveckling icke hunnit vida öfver Magiens ståndpunkt. Vål framskymtar i runorna här och der en skugglik Guda-gestalt, men Gudarnes makt öfver människan är så ringa erkänd, att de, i ställe för att anropas, vanligen endast besvärjas och begagnas af människan såsom medel för hennes enskilda önskningar och ändamål. Hon har ännu icke kommit till insigt af sitt beroende af något högre väsen. Således frambringa hon sjelf medlet för sin lycka och välgång. Visst ligger uti mythen om Sampo uttryckt, att människan icke omedelbart beherrska naturen; – deri visar sig ett erkännander af något objectivt, men detta är ej uppfattadt såsom ett öfver människan upphöjdt väsen, utan som ett af henne sjelf frambragt yttre ting. Sampo är således ett foster af magisk kultur, men utgör tillika ett viktigt moment i magiens utveckling till Guda-lära. En mera utvecklad framställning af ämnet hör icke till detta forum.

I de fem återstående Sånger skildras olikartade ämnen. I 28:de runan fångar Wäinämöinen en björn, och i den 29:de

bildar han en ny kantele. Runorna 30–31 hafva till ämne en strid emellan Wäinämöinen och Joukahainen, som slutas på det sätt, att Joukahainen måste lofva sin enda syster till hustru åt Wäinämöinen. Men flickan ”går hellre i hafvet” för att der vara ”en syster åt siken,” än hon blir den åldriges värn. I 32:ndra runan skildras Frälsarens födelse och den gamle Wäinämöinens hädanfärd. Denna runa utgör en del af ett större epos, som besjunger Frälsarens födelse och seger öfver den Finska Hedendomen. Detta epos förekommer utförligare, ehuru ej i sin helhet, uti 3:dje delen af Kanteletar.

Det var öfversättarens ursprungliga afsigt, att i företallet äfven lemna en allmän öfversigt af den Finska Guda-lärans natur; men emedan en sådan framställning, om den icke utgör ett torrt register, skulle leda till alltför stor vidlyftighet, så måste den af sådan anledning uteblifva. – Mången läsare hade kanske äfven önskat att här finna några anmärkningar angående de möjliga historiska förhållanden, som ligga till grund för Kalevala; men det är min oförgräpelig tanke, att mythen är en svag och ofta st vilseledande stjärna för historien, och jag älskar för öfrigt icke att i mythen söka någon annan verklighet, än mythens egen.

Hvad nu sjelfva öfversättningen *) beträffar, så må den gälla för hvad den kan. Meningen har varit att på en gång göra den så trogen och så ledig, som möjligt. Der begge dessa syftemål ej kunnat vinnas, har ordagrannheten blifvit åsidosatt, så framt ingen särskild vikt legat i det enskildta uttrycket. Sådana skildringar, som i svensk drägt hade kunnat såra anständigheten alltför mycket, hafva bilfvit mildrade, och början af 25:te runan, som till sin natur är sådan, att den icke kan modifieras, är alldeles utelemnad. Af samma anledning saknas i öfversättningen den i 13:de runan några gånger förekommande versen: ”molempihin reisihihin.” Likväl bör anmärkas, att den Finska sång-gudinnan öfverhufvud är ytterst kysk och sedesam. – Åtskilliga parallella verser hafva, i brist

*) Det torde kanske icke vara öfverflödigt att omnämna, det början af 1:sta runan, hela 5:te, 11:te, 15:de och 29:de samt en stor del af den 28:de redan tillförene blifvit af andra öfversatta, och med få förändringar af mig begagnade.

på synonymer i Svenskan, blifvit åsidossatta. Någon gång har öfversättaren äfven varit nödsakad att för andemeningens skull utbyta en föreställning emot en helt annan. Så t. ex. har ordet gås⁸⁵, der det i originalet begagnas såsom ett berömande epithet för flickor, blifvit öfversatt med dufva. Ytterst sparsamt äro varianter *) begagnade, och bland dem finnes blott en enda, som ej är af D:r Lönnrot angifven. Men att uppräkna de smärre afvikelserna ifrån originalt, skulle leda till det oändliga. De äro ett malum necessarium vid hvarje öfversättning, och om de i större mängd skulle anträffas här, än i åtskilliga andra versioner, så bör det äfven tagas i betraktande, att Finska och Svenska språken äro himmelsvidt skilda från hvarandra. Ty för att ej tala om den olikhet, som är en följd af begge folkslagens ursprungligt olika föreställningssätt, så har Svenskan redan för mycket utbildat sig inom reflexionens område, för att ega ett naturspråks musikaliska harmoni. Reflexionen har det med sig, att den förvandlar språket till ett aggregat af termer och utmönstrar allt, hvad den ej kan fylla med sin egen injections-massa. Hvad angår det förståndet, huru vinden susar och lärkan sjunger och bäcken sorlar? Det är allt oförnuftigt; deri ligger alls ingen tanke. Men just sådant angår natur-poësin, och hvad mera är: den låter ur den ringaste småsak, ur en "gårdgårdstör," en "vidja," en "vatten-ruska" ljuda en ton, som för tillfället förherrligar dessa och dylika hvardags-föremål. Sådant förmå ej våra moderna språk. Äfven för det musikaliska i alliterationen har vår tid ingen smak, och i Kalevala finnas likväl otaliga verser, hvilkas skönhet blott beror på alliterationen. – Vi hafva härigenom velat antyda, att många brister i vår öfversättning ligga i sjelfva sakens natur. Ännu flere äro troligen af öfversättaren sjelf förvållade. Men vi hoppas dock, att läsaren, af kärlek till den Finska sångmön, gerna öfverser det bristfälliga i öfversättningen. Helsingfors den 9 Juni 1841.

M. A. Castrén.

*) Varianterna äro i öfvers[ättningen] utmärkta med *, och [] be-tecknar sådana verser, som ej stå i sitt rätta sammanhang.

85 Actually, there is also *kana* "chicken" and not only *hanhi* "goose." Originally, the change (*kana*, *hanhi* > *dufva*) was made by Runeberg.